

STÁTNÍ (NÁRODNÍ) ZÁJMY V OBLASTI BEZPEČNOSTI

Mezinárodní systém končícího desetiletí 20. století prochází třetí velkou změnou. Tato změna je důsledkem ukončené studené války. Předcházející nebezpečná stabilita, vycházející z rovnováhy vojenských sil po rozdrčení fašismu ve II. světové válce a následného horečného zbrojení v bipolárně soupeřícím světě jaderného věku, se v důsledku porážky a rozpadu socialistického tábora ve studené válce zhroutila.

Lidstvo světa žije a rozvíjí se v atmosféře nabitě vážnými ekonomickými, sociálními otázkami a stresy vyvolanými vědeckotechnickým rozvojem zasahujícím ekosystém planety, prohlubujícími se globálními problémy jež by mohly vyústit v konflikt a přerůst až v konflikt jaderný. Tak lidstvo stojí před nebývalými úkoly bez jejichž společného řešení je jeho budoucnost problematická.

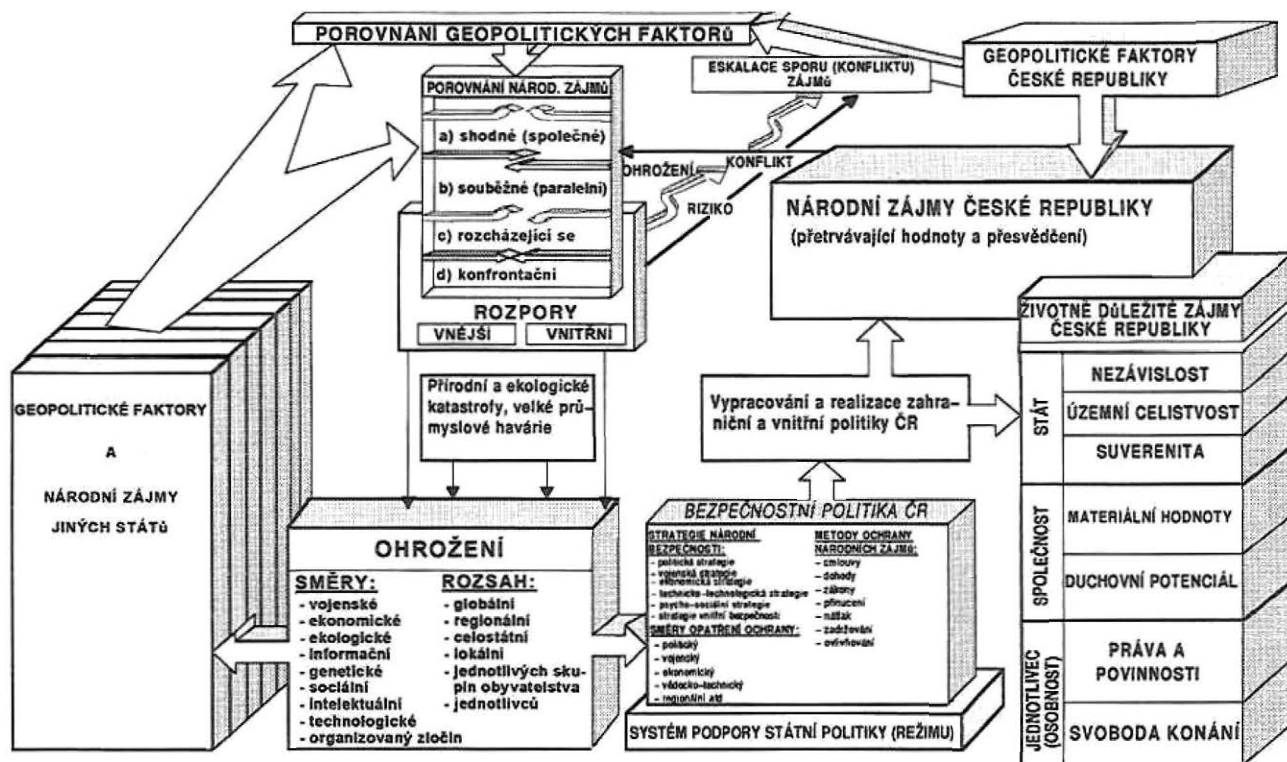
Každý národ, každá země, má svůj život, své zákony a svůj řád, své naděje a omyly, své ideály. Prosazuje státní (národní) zájmy, což je soubor potřeb, který stát (národ) považuje za důležité pro svou existenci a rozvoj.

V mezinárodním společenství existují státy (národy) velké, střední a malé, s různým stupněm rozvoje, ekonomické prosperity, spolupráce a vzájemné závislosti. Mezi nimi zákonitě vznikají střety zájmů, rozpory, mnohdy bují podezřivost i nepřátelství a nevraživost. V dějinách se dosud tyto problémy řešily silou. Prudká střetnutí těchto zájmů na mezinárodním kolbišti vedla k ozbrojeným konfliktům a válkám. Proto dějiny lidstva jsou do značné míry dějinami válek. Současný jaderný věk však vylučuje Clausewitzovu tezi, že válka je pokračováním politiky jinými prostředky i přesto, že někteří současní vojenští teoretici ji chápou ve smyslu „válka je mezním nástrojem politiky“, nástrojem využitelným i přechodně. Současná válka by lidstvo zavedla do jaderné propasti, z níž není východisko. Tak by se před lidstvem otevřel scénář jeho katastrofy. Strukturu a vzájemné vztahy základních geopolitických faktorů a elementů národní bezpečnosti České republiky vyjadřuje obr. 1.

Pro 3. tisíciletí je nezbytné uznání priority přežití lidstva na základě priority všelidských hodnot. Dnes, tváří v tvář jadernému nebezpečí národy a státy světa, s nejrozsáhlejší úrovní svého rozvoje, mohou a musejí vzájemně spolupracovat, pro mírový světový civilizační rozvoj v zájmu řešení všelidských globálních úkolů života na naší planetě Zemi.

Budoucnost patří principům sociální spravedlnosti, svobody, všestranného rozvoje osobnosti a lidské odpovědnosti za sebe sama i druhé. S tím bezprostředně souvisí nutnost respektovat zájmy všech členů světového spole-

STRUKTURA A VZÁJEMNÉ VZTAHY **ZÁKLADNÍCH GEOPOLITICKÝCH FAKTORŮ A ELEMENTŮ NÁRODNÍ BEZPEČNOSTI ČR**

Obr. 1

čerství. **Realistická zahraniční politika vychází z potřeby brát v úvahu vlastní státní (národní) zájmy a respektovat zájmy ostatních států.**

K tomu je však nutné, pro řešení střetu zájmů mezi národy, státy, etnickými, náboženskými a jinými skupinami, kdy nenastane konsensus v rámci jednání, mít v mezinárodních vztazích pojistku, sílu, která by byla schopna řešit v rámci OSN na základě mezinárodního právního řádu rozpory a konflikty.

S rozpadem bipolárního uspořádání světa jedinou fungující mezinárodní vojenskou silou zůstává NATO, které garantuje vzájemnou bezpečnost koaličních partnerů a má schopnost zabezpečit na základě požadavku OSN udržení, případně prosazení míru v určitých oblastech či regionech.

Branně bezpečnostní politika ČR (grand strategie)

Branně bezpečnostní politiku ČR (grand strategii) tvoří souhrn opatření realizovaných ve dvou rovinách, vnitřní (vnitrostátní) a mezinárodní. Představuje variantní, trvale přizpůsobovaný plán koordinovaného uplatnění všech nástrojů státní moci, zejména politických, diplomatických, ekonomických a vojenských k zabezpečení vlastní strategické obrany a postupu naplňování státních zájmů.

■ Strategie

Strategie představuje způsob plánování a řízení složité činnosti k dosažení vytyčeného cíle. V psychologickém smyslu tento pojem vyjadřuje obecný způsob, postup nebo metodu, kterou daný subjekt, osoba nebo skupina řeší problémy, činí svá rozhodnutí, volí určitou linii postupu na cestě k cíli.

■ Strategie obrany státu

Strategie obrany státu je umění a věda o vytváření a používání politické, ekonomické, technické, psychologické a vojenské síly státu k prosazení jeho zájmů. Je to proces, který definuje vztah mezi účelem a prostředky, záměrem a možnostmi, cíli a zdroji.

Politické nástroje strategie ovlivňují vlády (diplomacie, mezinárodní právo, mezinárodní organizace), veřejné mínění (komunikace, propaganda, desinformace, vědecká kulturní politika) a vojenskou moc (politika kontroly zbrojení a bezpečnostně politická stabilita);

Ekonomické základy a nástroje strategie vysvětlují ekonomickou zatížitelnost národního hospodářství obrannými výdaji, podle rizika ohrožení, vývoz výzbroje a jeho možnosti i rizika, ekonomickou zranitelnost republiky politickými, ekonomickými a vojenskými krizemi ve světě, ekonomické zajištění strategické obrany republiky a ekonomická opatření pro ovlivňování cizích vlád);

Technika a strategie vysvětluje v návaznosti na technickou úroveň výzbroje a její využitelnost vývoj strategie obrany, bezpečnostně politický význam špičkových technologií, transfér technologií jako strategický nástroj, jakož i systémově-analytické nástroje strategického plánování;

Vojenské prostředky strategie řeší vojenskou stabilitu a politickou dimenzi vojenské moci, vývoj vojenského potenciálu možných protivníků a jejich strategie, vývoj evropských bezpečnostních struktur a jejich strategické koncepce a zbrojení z eticko-morálního hlediska;

Psychologicko-sociální nástroje strategie ovlivňují rozhodnutí obyvatelstva státu k její obraně.

Je zřejmé, že NATO jako aliance založená na bipolárním pojetí světa, která přežila zánik tradičního nepřítele, bude překonávat krizi vlastní identity a určovat si nové cíle a jím přizpůsobovat i svou organizační strukturu. Pro včasnou, přiměřenou a pružnou reakci se budou zřejmě vyvíjet příslušné mezinárodní vojenské struktury a procedury v ozbrojených silách, které umožní rychlé vytváření bojové síly k rozhodnému použití ozbrojených sil a ukončení konfliktu s minimálními ztrátami.

Rozvoj poznání a zejména technický pokrok značně rozšířil možnosti řešení sociálních (tj. společenských, mezilidských, mezinárodních) dilemat, zvětšil počet možností zabezpečení obrany státu a v mnoha směrech stírá rozdíl mezi válkou a mírem. Na přelomu tisíciletí lze očekávat, že bude kulminovat i vojensko-technický pokrok, který ve svých důsledcích přinese změny do oblasti strategie obrany státu, operačního umění a taktiky, ale i do metod řízení a velení. Zvětší se hloubka operací, zvýší se informovanost o situaci a stavu v prostoru operace, vzrostou ničivé účinky zbraní co do mohutnosti a přesnosti, vzroste rozptýlení vojsk, působení integrovaných technologií, rychlost koncentrace úsilí ke zvýšení efektivity bojové činnosti, úloha maskování na všech úrovních se současným posílením schopností všech prostředků a forem průzkumu.

Státním zájmem České republiky je navrácení do rodiny západoevropských států, včetně začlenění do jejich klíčových institucí jako je Severoatlantická aliance (NATO) ap.

Aliance postupně nachází rámec, v němž bude možné dále posilovat vztahy s nečlenskými zeměmi, aniž by bezprostředně musela řešit dilema přijetí nových členů. Jedna z předností nové americké koncepce Partnerství pro mír spočívá v tom, že předpokládá přirozenou diferenciaci uchazečských zemí a spočívá na jejich schopnosti vstupovat do stále pevnějších vazeb s Aliancí a dodržovat závazky přijaté v tomto rámci. Je to proces vzájemného sblížování a budování vzájemné důvěry na obou stranách. Opírá se o intenzivní dvoustranný institucionální kontakt, spolupráci v oblasti výcviku, mírových operací, propojení vojenského obranného plánování, stálou reprezentaci politických a vojenských představitelů.

Cílem projektu je aktivní rolí Aliance posílit celoevropskou stabilitu a postupně rozšiřovat prostor demokracie a bezpečnosti tak, aby se NATO stalo páteří bezpečnostní architektury kontinentu. Naše zapojení do procesu a vymezení účinné dělby práce, komplementarity mezi NATO, KBSE a ZEU je nutným předpokladem, ale i státním (národním) zájmem. K tomu je důležité aby naše země byla aktivní součástí západoevropského společenství a lidé se ztotožnili s hodnotami na nichž stojí západoevropská civilizace. Součástí vyvíjecího se procesu je vytváření společnosti vycházející ze svobody jednotlivce a jeho odpovědnosti,

společnosti s výkonnou ekonomikou založenou na soukromém vlastnictví a sociálním partnerství.

Jedním z důležitých prvků Partnerství pro mír by mělo být naše vědomí, že **za vlastní svobodu a za bezpečnost státu jsme odpovědní především my sami**. Alianční svazek může být pouze doplňkem bezpečnosti stavěné na vlastním odhodlání a připravenosti se bránit.

S tím souvisí i ochota postavit se za svobodu i ve vztahu k jiným. Historie mnohonásobně ukázala, že **mír v Evropě je nedělitelný**, a že je i naší věcí, je-li ohrožena svoboda druhých. I to jsou důležité státní (národní) zájmy České republiky.

Z výše uvedeného je zřejmé, že naše státní (národní) zájmy jsou orientované na zajištění rozvoje a bezpečnosti v rámci fungujících struktur Evropy a světa jejichž páteří je v rámci projektu Partnerství pro mír NATO.

Z toho vyplývá, že v rámci branně bezpečnostní politiky a strategie obrany ČR bude třeba vyjasnit:

- ◆ které prvky a v jaké formě budeme chtít v tomto partnerství akcentovat,
- ◆ jak jsme připraveni ke společným cvičením a výhledově i společným mírovým operacím,
- ◆ jak budeme postupovat v budování institucionálních kontaktů a vazeb s NATO po civilní i vojenské oblasti.

Závěry z této části je možné vysvětlit **obr. 2**, který zobrazuje mezinárodní a vnitrostátní kontinuum hájení národních zájmů. Ty jsou vyjádřeny **grand strategií** a rozpracovány v jednotlivých dokumentech s hierarchickou posloupností tvořící ucelený systém vzájemně propojených opatření reagujících na podněty z vnějšího okolí v oblastech:

- přístupu ke společenskému a surovinovému bohatství,
- spolupráce v politických, ekonomických a sociálních systémech,
- podílu na kulturně vědeckotechnické úrovni, ekologii a mezinárodních garancích,
- spolupráci ve vojenské oblasti.

■ Vojenská strategie obrany

Vojenská strategie obrany je jedna ze součástí strategie obrany státu a je chápána jako umění a věda o využití ozbrojených sil státu k zajištění státní politiky při použití nebo hrozbě použití sil. Rozpracovává požadavky na jejich všestranné zabezpečení. Teorie vojenské strategie zkoumá takové otázky, jako podmínky a charakter ozbrojeného konfliktu a možné budoucí války, problémy přípravy země a ozbrojených sil na válku, cíle kterých musí být dosaženo v ozbrojeném střetnutí v reálném čase, požadované síly a prostředky, logistické a materiální zabezpečení. Vymezuje strategické směry, cíle a prostory pro operace samostatných operačních stupňů. Vytýčuje východiska operačnímu plánování a operačnímu umění v daném prostoru, strategickém směru.

Obr. 2

■ Operační umění

Operační umění je umění a věda o využití schopností samostatných bojových celků v ozbrojeném konfliktu (válce) v zájmu úspěšného dosažení stanovených strategických cílů sladěnými nebo i jednotlivými operacemi.

■ Strategická obrana ČR

Strategická obrana je nepřetržitě připravované a řízené použití všech sil a prostředků obrany ČR nebo jen vyčleněné části obranných zdrojů a možností ČR k uhájení jejich státních zájmů v souladu s přísně obrannou strategií obrany, byla-li by ČR za nejrůznějších okolností vtažena do válečného konfliktu nebo jí válka byla vnucena.

Zobecňuje zkušenosti z dosud vedených ozbrojených bojů ve válkách, vývoje techniky a technologií, které všem operacím prováděným vojsky vtiskují charakter odpovídající danému stupni poznání a rozvoje vojenské vědy.

Strategická obrana ČR vychází z cílů politiky, jež odráží státní zájmy. V době míru (mírového života) je cílem státní politiky na mezinárodní scéně hájit státní zájmy ČR. V případě eskalace vznikajících rozporů vedoucích ke krizi a ohrožením je cílem politiky zastavení, odvrácení krize. Přeroste-li krize v konflikt nebo válku, pak cílem politiky je obrana státních zájmů vojenskými prostředky, obnovení suverenity, územní celistvosti a nezávislosti ČR tak, jak stanovuje zákon ČNR č. 15 z 21. 12. 1992 o AČR. Strategická obrana ČR plní funkce:

- preventivní a bezpečnostní zvláště v době míru,
- obrannou, ochrannou a záchrannou v době konfliktu a války.

* * *

V článku jsem se pokusil nastínit rozmanitost a složitost problematiky národních zájmů v oblasti bezpečnosti a strategické obrany České republiky z pohledu projektu Partnersví pro mír, ale i objasnění pojmů.